

Obowiązkowy split payment

Dowiedz się więcej na www.ksiegarnia.beck.pl

Rozdział I. Ogólne zasady stosowania MPP

1. Geneza i cel wprowadzenia MPP

W ostatnich latach można zaobserwować znaczący wzrost aktywności państw, organizacji międzynarodowych (np. OECD – Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju) oraz Unii Europejskiej w sferze rozwiązań zapobiegających oszustwom podatkowym, ograniczających możliwość uchylania się od opodatkowania i wprowadzania schematów tzw. agresywnej optymalizacji podatkowej oraz mających na celu uszczelnienie systemów podatkowych.

Jako przykład jednego z takich narzędzi podaje się mechanizm podzielonej płatności (MPP, ang. *split payment*). W ujęciu modelowym istotą tego mechanizmu jest to, że w przypadku zapłaty przez nabywcę towarów lub usług dokonywanej elektronicznie następuje podział strumienia płatności na dwie części. Jedna z nich, równa części netto ceny, trafia na rachunek rozliczeniowy sprzedawcy, a część odpowiadająca kwocie VAT zasila rachunek bankowy o ograniczonej dostępności środków, będący kontem bankowym sprzedawcy służącym rozliczeniom VAT albo kontem prowadzonym przez bank obsługujący organy podatkowe.

Jako rozwiązanie o charakterze prewencyjnym, ze względu na ograniczanie dostępu podatników do środków pieniężnych w kwocie równej VAT należnemu z tytułu sprzedaży, MPP utrudnia, a często uniemożliwia, dokonanie oszustwa podatkowego już na etapie samej transakcji. Kwoty odpowiadające podatkowi należnemu gromadzone na specjalnym koncie (tzw. konto VAT) lub na koncie organu podatkowego nie mogą zostać swobodnie wykorzystane przez podatnika. Przeważnie można ich użyć do zapłacenia faktury zakupowej pochodzącej od kolejnego dostawcy w ramach MPP bądź do zapłaty zobowiązania podatkowego z tytułu VAT do organu podatkowego (w niektórych krajach również innych należności publicznoprawnych). Co więcej, organy podatkowe mogą kontrolować kwoty znajdujące się na rachunkach VAT poprzez monitorowanie historii transakcji, a często także ich blokowanie.

Na świecie wprowadzone są różne rozwiązania w zakresie MPP, które możemy podzielić na zautomatyzowany i manualny *split payment*¹. W przypadku zautomatyzowanego *split payment* nabywca, opłacając fakturę zakupową, zleca jeden przelew, a jego kwota jest dzielona na kwotę netto – trafiającą na rachunek rozliczeniowy sprzedawcy, oraz kwotę VAT – zasilającą konto VAT. W ramach systemu zautomatyzowanego podział płatności jest dokonywany poprzez automatyczny system rozrachunkowy lub też przez bank nabywcy. Możliwe jest również rozwiązanie, w którym rachunki VAT są prowadzone wyłącznie w jednym banku, który obsługuje również rachunki organów podatkowych. Wówczas wszystkie rachunki VAT znajdują się pod bezpośrednią kontrolą organów podatkowych. Wyodrębnia się również model zautomatyzowanego *split payment* w oparciu o karty płatnicze. Podczas obsługi płatności kartą jest ona dzielona przez bank lub operatora płatności na kwotę netto i kwotę VAT, a ta ostatnia trafia na konto VAT. Ostatni model może być stosowany do transakcji z konsumentami, ponieważ wykorzystuje tylko konto VAT sprzedawcy.

Z kolei manualny *split payment* wymaga, aby nabywca wypełnił dwa oddzielne polecenia przelewu – jedno dla przelewu kwoty netto na rachunek rozliczeniowy, a drugie dla przekazania kwoty odpowiadającej VAT na konto VAT.

Niezależnie jednak od przyjętego modelu MPP, jest on zawsze w głównej mierze technicznym sposobem bezgotówkowego opłacenia faktury zakupowej poprzez skierowanie na odrębne rachunki kwot netto oraz VAT wynikających z opłacanej faktury. Nie wpływa natomiast na zakres ani sposób wykonywania praw do odliczenia podatku naliczonego.

Wprowadzenie MPP zostało wskazane jako jeden z możliwych sposobów walki z oszustwami podatkowymi oraz tzw. luką VAT w dokumentach Komisji Europejskiej z 1.12.2010 r.² oraz studium z 20.9.2010 r.³. We wspomnianych dokumentach przedstawiono cztery mechanizmy walki z nadużyciami i oszustwami w VAT, których wprowadzenie rekomendowano państwom członkowskim:

- 1) MPP,
- 2) jednolity plik kontrolny (ang. *standard audit file for tax; SAF-T*),
- 3) centralna baza faktur/centralny system monitorowania transakcji,
- 4) instytucja certyfikowanego podatnika (przypominająca status AEO, umożliwiającą uproszczone załatwianie formalności celnych).

We wspomnianym studium z 20.9.2010 r. jako rekomendację wskazano wprowadzenie MPP oraz ograniczoną wersję centralnego systemu monitorowania transakcji. Uznano w nim MPP za najskuteczniejszy sposób na zapewnienie uiszczania VAT do organów podatkowych. Wskazano jednak, że MPP nie obejmuje wszystkich transakcji na rynku, ponieważ wymaga elektronicznych transferów środków pieniężnych. Ponadto podkre-

¹ Przegląd tych rozwiązań przedstawiono w: Split payment. Raport PwC, październik 2015. <https://www.pwc.pl/pl/pdf/split-payment-raport-pwc.pdf> (dostęp: 29.11.2019 r.).

² GREEN PAPER on the future of VAT. Towards a simpler, more robust and efficient VAT system, COM(2010) 695 final; https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/common/consultations/tax/future_vat/com%282010%29695_en.pdf (dostęp: 29.11.2019 r.).

³ Study on the feasibility of alternative methods for improving and simplifying the collection of VAT through the means of modern technologies and/or financial intermediaries; https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/vat-study_summ_en.pdf (dostęp: 29.11.2019 r.).

ślono, że MPP może wywrzeć istotny wpływ na płynność finansową i przepływy pieniężne w działalności podatników. Rekomendowano również rozważenie, aby w przypadku MPP obowiązek podatkowy powstawał w momencie otrzymania zapłaty.

Z kolei w zakresie centralnego systemu monitorowania transakcji (bądź centralnej bazy faktur) rekomendowano, aby polegał on na udostępnianiu organom podatkowym danych w standardowym formacie umożliwiającym ich efektywne przetwarzanie, ale bez bezpośredniego udostępniania ich w czasie rzeczywistym. Ma to ograniczyć koszty jego implementacji. Rekomendowano, aby to rozwiązanie wdrożyć we wszystkich państwach członkowskich w formie składania jednolitych plików kontrolnych na żądanie organów podatkowych, które stanowiłyby podstawę do tworzenia przez organy podatkowe bazy danych.

Jako alternatywną rekomendację w studium z 20.9.2010 r. przedstawiono połączenie *split payment* oraz instytucji certyfikowanego podatnika.

Jednak żadne z powyższych rozwiązań nie zostało wprowadzone w całej UE. Żadne z nich nie jest również przewidziane w przepisach VATDyr. Poszczególne państwa wykorzystują niektóre z nich w różnym zakresie. Najbardziej rozpowszechniony jest jednolity plik kontrolny. Natomiast instytucja certyfikowanego podatnika ma zostać wprowadzona w ramach tzw. finalnego systemu VAT we wszystkich państwach członkowskich do 2022 r. Generalną zasadą ma być wówczas opodatkowanie transakcji wewnątrzspółnotowych przez sprzedawcę w państwie przeznaczenia lokalnym podatkiem VAT. Podatnicy mają składać jedną deklarację rozliczającą transakcje we wszystkich państwach Unii Europejskiej, przy czym certyfikowani podatnicy będą mogli rozliczać transakcje wewnątrzspółnotowe na obecnych zasadach, czyli w oparciu o odwrotne obciążenie. Status podatnika certyfikowanego będzie otrzymywany w jednym, a uznawany we wszystkich państwach UE. Dla jego uzyskania konieczne będzie wykazanie wysokiego poziomu kontroli swoich operacji i przepływów towarów, zapewnionego przez system zarządzania ewidencją handlową i transportową oraz przedstawienie gwarancji wypłacalności.

Natomiast w raporcie „Analysis of the impact of the *split payment* mechanism as an alternative VAT collection method”⁴ z grudnia 2017 r. wskazano, że MPP ma duży potencjał w zakresie zmniejszenia luki w VAT w skali całej UE. Zauważono również, że gdyby został wprowadzony obowiązkowo w całej UE, dla transakcji krajowych i wewnątrzspółnotowych, to spowodowałoby to większe skomplikowanie zasad opodatkowania VAT, wysokie obciążenia administracyjne i miało istotny wpływ na przepływy środków pieniężnych wielu podatników. Będzie się to wiązało ze znacznym wzrostem kosztów dla przedsiębiorców i władz, przez co mogą one przeważać spodziewane korzyści. Końcowo raport rekomendował wprowadzenia MPP w ograniczonym zakresie.

⁴ https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/split_payment_report2017_en.pdf (dostęp: 29.11.2019 r.).

2. *Split payment* w Polsce – od dobrowolności do obligatoryjności

Również w Polsce na przestrzeni ostatnich kilku lat ustawodawca podjął liczne działania w celu uszczelniania systemu podatkowego, zwalczania oszustw i wyłudzeń podatkowych, w szczególności dotyczących podatku VAT. Poziomą tzw. luką VAT, rozumianą jako różnica między VAT teoretycznie należnym a VAT faktycznie pobranym szacowany jest w Polsce na ok. 2,5% PKB (według danych Ministerstwa Finansów w 2018 r. była to kwota 24,7 mld PLN).

W celu ograniczenia luki VAT wprowadzono m.in. mechanizm odwrotnego obciążenia, solidarną odpowiedzialność nabywcy towarów wrażliwych, raportowanie elektroniczne i jednolity plik kontrolny, surowsze przepisy dotyczące rejestracji podatników VAT i ich wykreślenia z rejestru oraz sankcje VAT. Od 1.9.2019 r. wprowadzono również tzw. białą listę podatników VAT, czyli wykaz podatników VAT zawierający wiele danych, w tym numery rachunków bankowych. Niewątpliwie biała lista podatników VAT to bardzo pomocne narzędzie dla podatników w zakresie weryfikacji kontrahentów z punktu widzenia wykazania dochowania należytej staranności, która powinna ich chronić przed kwestionowaniem odliczenia VAT naliczonego w sytuacji, gdyby okazało się, że nieświadomie uczestniczyli w łańcuchu dostaw, w którym doszło do procederu przestępczego. Jednocześnie z „białą listą” wprowadzono również instrument mobilizujący podatników do weryfikowania kontrahentów w postaci surowych sankcji, które weszły w życie od 1.1.2020 r. i dotyczą nie tylko procedurów przestępczych, lecz także każdej sytuacji, gdy płatność dokonana zostanie na rachunek bankowy nieznajdujący się w wykazie podatników VAT. W przypadku niezgłoszenia takiej płatności do urzędu skarbowego, nabywca nie może zaliczyć wydatku do kosztów uzyskania przychodów w rozliczeniu podatku dochodowego, a także ponosi solidarną odpowiedzialność wraz z dostawcą za rozliczenie podatku VAT należnego. Od tej ostatniej sankcji nabywca może się jednak uwolnić dokonując płatności za fakturę w formie *split payment*.

Również w praktyce podatnicy spotykają się ze wzmożoną aktywnością organów podatkowych weryfikujących prawidłowość rozliczeń VAT, w szczególności w trakcie czynności sprawdzających oraz wszczynanych kontroli podatkowych i celno-skarbowych. Pomimo podjęcia wskazanych wyżej intensywnych i konkretnych działań – zarówno na poziomie legislacyjnym, jak i operacyjnym – okazało się, że są one niewystarczające, aby zapobiec oszustwom związanym z VAT.

Od 1.7.2018 r. wprowadzono w polskim systemie prawnym kolejne narzędzie – dobrowolną zapłatę w formie *split payment*, który miał przeciwdziałać nadużyciom i oszustwom podatkowym poprzez wyeliminowanie z obrotu gospodarczego tzw. znikających podatników. Mowa tu o podmiotach, które po wystawieniu faktury otrzymują od kontrahentów płatności, od których nie płacą żadnych zobowiązań podatkowych, działających zwykle przez krótki czas i generujących wysokie obroty w celu osiągnięcia zysków z oszustwa. Jako główne cele wprowadzenia MPP podaje się wyeliminowanie nadużyć już na etapie przeprowadzania transakcji, a nie dopiero podczas jej rozliczania, ułatwienie kontroli rozliczeń VAT oraz przeciwdziałanie wyprowadzaniu pieniędzy za granicę.

MPP ma więc na celu zapobieganie nielegalnym procederom, które polegają w uproszczeniu na braku zadeklarowania i rozliczenia VAT należnego przez nieuczciwy podmiot będący wystawcą faktury, przy jednoczesnym odliczeniu podatku naliczonego przez odbiorcę takiej faktury (tzw. znikający podatnik, który dokonał odliczenia podatku naliczonego od swoich zakupów i nie zapłacił podatku należnego od sprzedaży). Powstaje w związku z tym ryzyko utraty wpływów przez Skarb Państwa. Jak pokazuje praktyka, działania kontrolne organów podatkowych w zakresie ścigania oszustw przeprowadzane *post factum* nie dają pożądanых rezultatów. Trudno jest bowiem wyegzekwować zapłatę VAT od oszusta, który wystawił fakturę, ale zdążył „zniknąć” zanim rozpoczęto kontrolę. Zastosowanie MPP powoduje, że dysponowanie przez wystawcę faktury kwotą odpowiadającą kwocie podatku VAT jest znacząco ograniczone, gdyż znajduje się ona na specjalnym rachunku VAT. W ujęciu systemowym istotą tego mechanizmu jest to, że w przypadku zapłaty przelewem bankowym za nabywane towary lub usługi następuje podział strumienia płatności na dwie części. Jedna z nich, równa wartości VAT trafia na specjalny rachunek VAT o ograniczonej dostępności dla podatnika, druga – odpowiadająca wartości netto – trafia na jego zwykły rachunek rozliczeniowy. Tylko kwotą netto podatnik – sprzedawca towarów lub usług może dysponować swobodnie.

Schemat 1. Mechanizm podzielonej płatności – zasady działania

Wprowadzone w Polsce rozwiązanie jest innowacyjne i unikatowe w skali międzynarodowej. Innowacyjność polega na oparciu tego mechanizmu na systemie bankowym, co oznacza, że środki zgromadzone na rachunku VAT pozostają własnością podatnika i może on korzystać z tych środków, chociaż w bardzo ograniczonym zakresie.

Możliwość wykorzystania środków z rachunku VAT w zasadzie sprowadza się do regulowania zobowiązań publicznoprawnych (przed 1.11.2019 r. tylko z tytułu VAT, a po tej dacie również z innych podatków i składek ZUS) oraz zapłaty dostawcom – w ramach *split payment* – kwoty odpowiadającej VAT z otrzymanych faktur zakupowych. Swobodne dysponowanie środkami wpływającymi na rachunek VAT, czyli przelanie ich na zwykły rachunek rozliczeniowy, wymaga każdorazowej zgody naczelnika urzędu skarbowego.

Dzięki temu podatnik, który otrzymał kwotę odpowiadającą VAT wykazanemu na fakturze poprzez *split payment*, nie może szybko „zniknąć” po przeprowadzeniu transakcji mających na celu wyłudzenie VAT i zatrzymanie kwoty należnej Skarbowi Państwa.

Cel fiskalny wprowadzenia *split payment* był wyraźnie podkreślany już na etapie wprowadzenia tego mechanizmu w formie dobrowolnej. W uzasadnieniu projektu nowelizacji przepisów skierowanej do Sejmu (druk sejmowy Nr 1864, Sejm VIII kadencji) wskazano, że: „Celem proponowanego rozwiązania jest zapewnienie większej stabilności wpływów z tytułu podatku od towarów i usług, ale również zapobieganie unikaniu płacenia podatku od towarów i usług, co zapewni większe bezpieczeństwo podatkowe, pewność prowadzenia działalności gospodarczej oraz zachowanie równych zasad konkurencji”. Jako zalety stosowania MPP wskazano tam, że „uważany jest za jedno z rozwiązań mających na celu przeciwdziałanie nadużyciom i oszustwom podatkowym, eliminując ryzyko znikania podatników wraz z zapłaconym im przez kontrahentów, a nieodprowadzonym podatkiem VAT. Mechanizm ten z założenia utrudnia lub wręcz uniemożliwia powstawanie nadużyć już na etapie samej transakcji. Jednocześnie zapewnia lepszą transparentność rozliczeń VAT-owskich i utrudnia wyprowadzanie pieniędzy za granicę”.

Przy czym w pierwszym etapie stosowania MPP jego istotną cechą była dobrowolność, co oznacza, że to nabywca decyduje, czy dokona płatności z zastosowaniem tego mechanizmu i wobec którego dostawcy/dostawców go zastosuje. Przepisy przewidywały wprawdzie od początku określone korzyści mające zachęcać nabywców do wyboru tej formy płatności, przede wszystkim brak stosowania sankcji VAT, solidarnej odpowiedzialności za rozliczenie VAT oraz podwyższonych odsetek za zwłokę. Jednak zachęty te okazały się niewystarczające, aby dobrowolny *split payment* był powszechnie stosowany.

W konsekwencji skuteczność dobrowolnego MPP w walce z wyłudzeniami nie miała w Polsce charakteru istotnego. Dlatego też ustawodawca w odniesieniu do obszarów szczególnie narażonych na oszustwa związane z VAT sięgnął po środek bardziej skuteczny, jakim jest obligatoryjny *split payment*. Ministerstwo Finansów od początku zapowiadało zamiar wprowadzenia obowiązku zapłaty w MPP w odniesieniu do pewnych grup towarów i usług wrażliwych, tj. szczególnie narażonych na oszustwa i nadużycia podatkowe. W tym celu wystąpiło o zgodę na wprowadzenie środka specjalnego do Komisji Europejskiej.

Obszary uznane za szczególnie wrażliwe na oszustwa VAT to takie sektory gospodarki, jak:

- 1) stal,
- 2) złom,
- 3) sprzęt elektroniczny,
- 4) złoto,
- 5) metale nieżelazne,
- 6) paliwa,
- 7) tworzywa sztuczne,
- 8) części i akcesoria do pojazdów silnikowych,
- 9) usługi budowlane.

Transakcje dokonywane w tych branżach do końca października 2019 r. były już przedmiotem szczególnych reżimów opodatkowania VAT (tj. mechanizmu odwrotnego obciążenia oraz odpowiedzialności solidarnej dostawcy/usługodawcy i nabywcy). Niemniej w celu dalszego ograniczania procederów przestępczych i uszczelniania systemu podatkowego zdecydowano się odejść od tych rozwiązań i wprowadzić skuteczniejsze, systemowe rozwiązanie rozliczania VAT, czyli obligatoryjny *split payment*.

Ministerstwo Finansów uznało, że stosowane dotychczas mechanizmy uszczelniania systemu podatkowego nie są wystarczająco skuteczne, w szczególności dotyczy to odwrotnego obciążenia. W rządowym uzasadnieniu projektu zmian do VATU wprowadzających obligatoryjny MPP wskazano: „Generalnie, mechanizm odwróconego obciążenia nastawiony jest na eliminację oszustw typu karuzelowego, natomiast głębsza analiza prowadzi do wniosku, że sam w sobie może być przyczyną powstawania nieprawidłowości nowego rodzaju i w efekcie rozrostu szarej strefy, gdyż mechanizm ten może być wręcz wykorzystywany do dokonywania oszustw. Dotyczy to przede wszystkim tych towarów, objętych odwróconym obciążeniem, które mogą stanowić dobro konsumpcyjne, przykładowo takich jak telefony komórkowe czy tablety. Jeżeli nieuczciwy podmiot spełnia warunki do zastosowania wobec niego odwróconego obciążenia, wówczas może nabyć telefony komórkowe bez konieczności finansowania kwoty VAT przy nabyciu telefonów, nie musi wykazywać VAT naliczonego w swojej deklaracji i ma w związku z tym silny bodziec, żeby sprzedać te telefony w szarej strefie, czyli bez rozliczenia VAT należnego. Telefony komórkowe są towarem dość łatwo zbywalnym, zatem nie ma problemu dla takiego podmiotu, żeby sprzedać je detalicznie np. za pośrednictwem platform internetowych, w szarej strefie, uzyskując dużą przewagę konkurencyjną nad podmiotami, które rozliczają VAT od takich dostaw”.

Zestawiając zatem ostateczną treść przepisów dotyczących obowiązkowego MPP z twierdzeniami zawartymi w uzasadnieniach kolejnych wersji projektów ustaw nowelizujących VATU, należy wskazać, że wprowadzenie MPP miało na celu przede wszystkim ochronę interesów Skarbu Państwa poprzez uszczelnienie systemu podatkowego oraz zwiększenie wartości i stabilności wpływów z VAT. Czy zostało to osiągnięte pokażą najbliższe lata, kiedy będzie można zestawić planowaną w budżecie państwa kwotę dochodów z tytułu VAT z ich rzeczywistą realizacją. Dokonując takiej analizy, należałoby również porównać, jaki jest stosunek wzrostu dochodów budżetowych do kosztów poniesionych przez banki i podatników w celu wdrożenia nowych obowiązków. Interesujące może również okazać się zbadanie wpływu MPP na płynność finansową podatników, zwłaszcza działających w branżach objętych obowiązkiem stosowania MPP.

3. *Split payment* w innych krajach

Jak już wspomniano, MPP nie został przewidziany w regulacjach VATDyr, przez co państwa członkowskie nie mają obowiązku wprowadzania go do swoich systemów prawnych. Gdyby jednak państwo członkowskie chciało go wprowadzić, to może być wymagane uzyskanie w tym zakresie zgody władz unijnych, w zależności od tego, czy MPP będzie dobrowolny, czy też obowiązkowy i czy będzie on powiązany z innymi regulacjami, jak np. odpowiedzialność solidarna. O zgodę na obowiązkowy *split payment* wy-

stały wcześniej już Włochy, a także Rumunia (która nie uzyskała zgody), a następnie Polska – w odniesieniu do określonych towarów i usług uznanych za szczególnie wrażliwe na oszustwa podatkowe.

Włochy

Republika Włoska jest pierwszym krajem UE, który wprowadził obowiązkowy MPP. Dotyczył on pierwotnie dostaw towarów i świadczenia usług na rzecz podmiotów prawa publicznego (np. organom państwowym i samorządowym, izbom handlowym, uczelniom wyższym i szpitalom). Natomiast od maja 2017 r. rozszerzono jego zakres o transakcje na rzecz spółek kontrolowanych przez państwo i notowanych na giełdzie.

Ze względu na obligatoryjność MPP Włochy uzyskały pierwszą w UE decyzję derogacyjną w tym zakresie (Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2015/1401 z 14.7.2015 r., Dz.Urz. UE L Nr 217, s. 7). Nie tylko upoważniła ona Włochy do wprowadzenia obowiązkowego MPP, lecz także nałożyła obowiązek, aby faktury, wystawiane w związku z dostawami towarów i usług dla organów publicznych zawierały specjalną uwagę, że VAT musi zostać wpłacony na odrębne i zablokowane konto bankowe administracji podatkowej.

MPP w wydaniu włoskim działa w ten sposób, że podatnicy, którzy sprzedają towary lub świadczą usługi włoskim organom publicznym lub niektórym spółkom, muszą wystawiać faktury zawierające adnotację „podzielona płatność”. Natomiast odbiorcy dzielą płatność za fakturę – przekazując kwotę netto dostawcy, a VAT na zablokowane konto bankowe VAT należące do Skarbu Państwa. Jest to więc model manualny.

Jednakże MPP we Włoszech nie ma zastosowania do profesjonalnych usług podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym, takich jak honoraria profesjonalistów (np. prawników, księgowych) i w przypadku dostaw podlegających mechanizmowi odwrotnego obciążenia.

Czechy

Z kolei MPP wprowadzony w Czechach jest dobrowolny i manualny, dotyczy transakcji krajowych, a jego zastosowanie pozwala na uniknięcie odpowiedzialności solidarnej. Jeśli więc nabywca opłaci fakturę w MPP, to z tytułu tej transakcji nie będzie można jej stron pociągnąć do odpowiedzialności solidarnej za zaległości podatkowe.

Według czeskiego modelu MPP wraz z dokonaniem płatności nabywca przekazuje organowi podatkowemu informacje identyfikujące transakcję, tj. dane własne oraz dane sprzedawcy, wartość należnego podatku VAT, datę sprzedaży lub datę otrzymania przez sprzedawcę zapłaty. Również nabywca dokonuje zapłaty podatku VAT bezpośrednio na rachunek bankowy organu podatkowego, właściwego dla siedziby sprzedawcy.

W Czechach pojawił się istotny problem praktyczny wynikający z obowiązujących tam zasad wykonywania umów. Jeśli w umowie nie zostanie wskazane, że strony zastosują MPP, to sprzedawca może dochodzić od nabywcy części ceny równej kwocie VAT, nawet jeśli już została wpłacona na konto urzędu skarbowego właściwego dla sprzedawcy.

Rumunia

MPP był w Rumunii stosowany dobrowolnie od 1.10.2017 r. Komisja Europejska negatywnie zaopiniowała wniosek Rumunii dotyczący wprowadzenia obowiązku podzielonej płatności. Państwo to wprowadziło *split payment* od 1.3.2018 r., nie czekając na decyzję Komisji Europejskiej.

W wydanym w tej sprawie komunikacie⁵ Komisja wyjaśniła, że w trakcie rozpatrywania przedmiotowego wniosku przekazała Rumunii, iż wniosek zawiera elementy wskazujące na brak poszanowania zasady proporcjonalności przewidywanego środka w stosunku do zakładanego celu, jakim jest prawidłowy pobór VAT i zapobieganie uchylaniu się od opodatkowania. W związku z tym Komisja wezwała Rumunię do zmiany wniosku derogacyjnego tak, by uwzględnić zgłoszone zastrzeżenia. Rumunia jednak odmówiła takiego dostosowania.

Istotą *split payment* stosowanego w Rumunii jest to, że kwota VAT jest płacona na rachunek organu podatkowego. Obligatoryjna podzielona płatność miała dotyczyć podatników i instytucji publicznych, którzy mają zaległości podatkowe lub wobec których toczy się postępowanie upadłościowe. Miałyby mieć zastosowanie do transakcji między przedsiębiorstwami z wyłączeniem podatników objętych zwolnieniem dla małych i średnich przedsiębiorstw. Dotyczyłyaby ona podmiotów, których zaległości podatkowe wynoszą ponad ok. 3200 euro w przypadku dużych podatników, ponad 2150 euro w przypadku średnich podatników i około 1080 euro w przypadku pozostałych podatników i nie zostały one zapłacone po upływie 60 dni roboczych od terminu wymagalności.

Model obowiązkowego *split payment* w Rumunii wzbudził obawy Komisji Europejskiej co do spełnienia zasady proporcjonalności, ponieważ system ten ma zastosowanie do podatników i instytucji publicznych, którzy mają zaległości podatkowe powyżej określonych progów, a Komisja uważa, że ustalenie ich na stałym poziomie dla trzech kategorii podatników nie zapewnia równego traktowania podatników w ramach tej samej kategorii. Ponadto Komisja wniosła zastrzeżenia do tego, że w Rumunii to klient musi samodzielnie sprawdzać, czy jego kontrahent jest objęty reżimem podzielonej płatności, gdyż nie dostaje na ten temat żadnej informacji na fakturze. Jeżeli klient nie zastosuje mechanizmu podzielonej płatności i zapłaci VAT na rachunek inny niż rachunek VAT dostawcy, nakłada się na niego karę. Komisja uznała więc, że taki system podzielonej płatności stanowi nieuzasadnione i nieproporcjonalne obciążenie dla klienta.

W rezultacie Rumunia wycofała ze swoich przepisów obowiązkowy *split payment*. Pozostawiła jedynie *split payment* w formie dobrowolnej. Zapłata w MPP jest uważana za dochowanie należytej staranności, a w przypadku stosowania nieobowiązkowego MPP podatnik może zmniejszyć swoje zobowiązanie w podatku dochodowym o 5% ulgę.

⁵ Komunikat Komisji do Rady zgodnie z art. 395 dyrektywy Rady 2006/112/WE z 8.11.2018 r. COM(2018)666 final.

Holandia

W Holandii wprowadzono mechanizm przypominający MPP, mający na celu zmniejszenie uszczupień podatkowych, które mogą wystąpić w związku z nabywaniem usług odelegowania personelu od agencji pracy tymczasowej i podobnych podmiotów.

W przypadku świadczenia wspomnianych usług, jeśli pracownicy udostępniani są do prac przy świadczeniu usług budowlano-montażowych lub związanych z budową statków, ich rozliczenie następuje na zasadzie odwrotnego obciążenia. Z kolei gdy pracownicy są udostępniani do innego rodzaju prac, w miejsce odwrotnego obciążenia przyjęta została zasada odpowiedzialności solidarnej usługobiorcy za rozliczenie VAT przez usługodawcę. Jeśli jednak usługobiorca:

- 1) wpłaci kwotę VAT wynikającą z faktury z tego tytułu na specjalny rachunek zablokowany usługodawcy,
 - 2) wskaże w opisie przelewu dane identyfikujące fakturę,
 - 3) w rejestrze VAT wyodrębni faktury za udostępnianie personelu oraz
 - 4) wykaże, że nie miał wiedzy o przeznaczeniu przez usługodawcę środków przekazanych na rachunek zablokowany na cele inne niż rozliczenie swoich należności podatkowych
- wyłączy odpowiedzialność solidarną.

Środki zgromadzone na rachunku zablokowanym mogą być wydatkowane na opłacenie podatków i ubezpieczeń społecznych, a jednocześnie swoboda wydatkowania znajdujących się na nim środków nie została ograniczona. Sposób dysponowania tymi środkami jest badany przez audytora. Przepisy holenderskie nie wprowadzają jednocześnie obowiązku posiadania takiego rachunku.

Istnieje również druga możliwość uniknięcia odpowiedzialności solidarnej – wpłata kwoty VAT wynikającej z faktury za usługi udostępnienia personelu bezpośrednio na rachunek organów podatkowych ze wskazaniem danych faktury.

Wielka Brytania

Od marca do czerwca 2018 r. trwały konsultacje⁶ dotyczące wprowadzenia MPP w zakresie transakcji z konsumentami dokonywanych w sklepach internetowych. W tym wypadku MPP miały być na początku ograniczone podmiotowo do konkretnych branż, powodujących znaczące straty we wpływach z VAT.

Podsumowanie wyników konsultacji zostało przedstawione w dokumencie z 7.11.2018 r. „Alternative method of VAT collection – *split payment*. Summary of Responses”⁷.

Grecja

W Grecji MPP wiąże się ze zobowiązaniem banków do potrącenia kwot VAT z płatności za transakcje, które muszą być obowiązkowo wykonywane przelewem (transakcje mię-

⁶ Założenia MPP w Zjednoczonym Królestwie zostały przedstawione w dokumencie „Alternative method of VAT collection – *split payment*” z 13.3.2018 r., dostępnym na stronach HMRC.

⁷ Dokument dostępny na stronach HMRC.

dzy przedsiębiorcami o wartości powyżej 3000 euro, transakcje z konsumentami o wartości powyżej 1500 euro oraz transakcje z wykorzystaniem kart kredytowych, bankowości elektronicznej i czeków). Banki muszą wpłacać potrącone kwoty na konto organów podatkowych w terminie 5 dni oraz przysyłać podatnikom informacje o kwotach potrąconych z należnych im płatności. Usługi banków w zakresie MPP nie mogą być obciążane żadnymi opłatami.

4. Decyzja derogacyjna

Split payment w wersji obowiązkowej jest traktowany jako środek specjalny w rozumieniu VATDyr, tj. stanowiący odstępstwo od art. 226 VATDyr. Regulacje unijne nie nakładają bowiem na podatników obowiązku dokonywania płatności z wykorzystaniem MPP, a także wśród elementów obowiązkowych faktury nie wymieniają „mechanizmu podzielonej płatności”. Dlatego też wprowadzenie w Polsce obligatoryjnego MPP musiało zostać poprzedzone zgodą Komisji Europejskiej, a następnie zaakceptowane przez Radę UE.

Procedura uzyskania zgody została uregulowana w art. 395 VATDyr. W myśl art. 395 ust. 1 VATDyr, każde państwo członkowskie zmierzające do wprowadzenia szczególnych środków stanowiących odstępstwo od przepisów VATDyr w celu upraszczania poboru VAT lub zapobiegania niektórym formom uchylania się od opodatkowania lub unikania opodatkowania powinno uzyskać tzw. decyzję derogacyjną. Pierwszym krokiem, jak wynika z art. 395 ust. 2 VATDyr, jest przekazanie wniosku do Komisji oraz udzielenie jej wszelkich niezbędnych w tym zakresie informacji. Komisja może zażądać dodatkowych informacji. Kiedy natomiast uzna, że posiada już wszystkie informacje, powiadamia o tym wnioskujące państwo członkowskie i przekazuje wniosek w oryginalnej wersji językowej pozostałym państwom członkowskim. Następnie Komisja przedstawia Radzie stosowny wniosek lub, jeżeli wniosek o odstępstwo budzi jej zastrzeżenia, komunikat przedstawiający te zastrzeżenia (art. 395 ust. 3 VATDyr). Ostatnim etapem jest głosowanie w Radzie, a dla udzielenia zgody i wydania decyzji na stosowanie „środków szczególnych” wymagana jest jednomyślność. Komunikat przedstawiający zastrzeżenia został wydany przez Komisję w odniesieniu do wniosku Rumunii, która ostatecznie nie dostosowała się do wskazań Komisji i w rezultacie nie uzyskała zgody na obowiązkowy *split payment*.

Polski rząd wystąpił o taką zgodę i w dniu 18.2.2019 r. Rada UE wydała decyzję upoważniającą nasz kraj do zastosowania obligatoryjnego MPP⁸. Zgodnie z wydaną decyzją Polska uzyskała zgodę na obligatoryjny *split payment* na okres 3 lat – od 1.3.2019 r. do 28.2.2022 r. Polska może również wystąpić z kolejnym wnioskiem o wydłużenie tego terminu.

⁸ Decyzja wykonawcza Rady (UE) 2019/310 z 18.2.2019 r. w sprawie upoważnienia Polski do wprowadzenia szczególnego środka stanowiącego odstępstwo od art. 226 dyrektywy 2006/112/WE w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.Urz. UE L z 2019 r., Nr 51, s. 19).

Ważne

Zgodnie z decyzją Rady UE Polska może zastosować obligatoryjny *split payment* w okresie od 1.3.2019 r. do 28.2.2022 r.

Uzyskana zgoda uprawnia Polskę do wprowadzenia do polskich regulacji nowych przepisów dotyczących obligatoryjnego MPP. Polski prawodawca mógł więc już formalnie od 1.3.2019 r. implementować do polskiego porządku prawnego obowiązkowy MPP w zakresie wyrażonym w przedmiotowej decyzji. Przygotowanie tych przepisów trwało kilka miesięcy i ostatecznie nowelizacja VATU w tym zakresie została uchwalona 19.8.2019 r. z datą wejścia w życie od 1.11.2019 r.

Obok możliwości wprowadzenia obowiązkowego MPP, Rada UE nałożyła również obowiązek sprawozdawczy. Polska będzie musiała w ciągu 18 miesięcy od dnia wejścia w życie obowiązkowego *split payment* przedstawić Komisji Europejskiej sprawozdanie na temat ogólnego wpływu środka na poziom oszustw związanych z VAT oraz na podatników, których będzie dotyczył obowiązkowy *split payment*. Polska będzie musiała przeanalizować, jaki wpływ miał obowiązkowy *split payment* na poziom oszustw w VAT oraz na podatników, w tym m.in. w zakresie zwrotu VAT czy obciążeń podatników.

Zgoda na obligatoryjny MPP dotyczy enumeratywnie wymienionych dostaw towarów i świadczenia usług wymienionych w załączniku do decyzji derogacyjnej, o które wnioskował polski rząd, dodatkowo dokonywanych wyłącznie pomiędzy podatnikami i sklasyfikowanych według PKWiU.

Na zasadzie odstępstwa Polska uzyskała zgodę na wprowadzenie obowiązku umieszczenia na fakturach wystawianych w odniesieniu do dostaw towarów i świadczenia usług wymienionych w załączniku do decyzji derogacyjnej dokonywanych między podatnikami specjalnego komunikatu o konieczności wpłaty VAT na odrębny i zablokowany rachunek bankowy VAT dostawcy/usługodawcy otwarty w Polsce.

Co istotne, decyzja derogacyjna umożliwiła stosowanie w Polsce obligatoryjnego MPP wyłącznie w przypadku, gdy płatność realizowana jest w drodze elektronicznego przelewu bankowego. Ma to istotne znaczenie przy dyskusjach dotyczących stosowania polskich przepisów w zakresie obowiązkowego MPP, np. przy płatnościach kartą płatniczą. Przepisy VATU nie są w tym zakresie precyzyjne, jednak ich interpretacja nie może wykraczać poza zakres, który został objęty decyzją Rady UE.

W szczególności art. 1 decyzji Rady UE stanowi:

„Na zasadzie odstępstwa od art. 226 dyrektywy 2006/112/WE upoważnia się Polskę do wprowadzenia obowiązku umieszczenia na fakturach wystawianych w odniesieniu do dostaw towarów i świadczenia usług wymienionych w załączniku do niniejszej decyzji dokonywanych między podatnikami specjalnego komunikatu o konieczności wpłaty VAT na odrębny i zablokowany rachunek bankowy VAT dostawcy/usługodawcy otwarty w Polsce, **jeżeli płatności z tytułu dostaw towarów i świadczenia usług są dokonywane elektronicznym przelewem bankowym**”.

Ponadto w pkt (6) preambuły decyzji Rady UE wskazano: „Szczególny środek będzie miał zastosowanie do dostaw towarów i świadczenia usług wymienionych w załączniku między podatnikami będącymi przedsiębiorcami (B2B) i **będzie obejmował wyłącznie elektroniczne przelewy bankowe**”.

5. Zakres podmiotowy obligatoryjnego *split payment*

System podzielonej płatności – zarówno w formie dobrowolnej, jak i obowiązkowej – ma zastosowanie tylko do transakcji dokonywanych między podatnikami (tj. w relacjach B2B – *business to business*). Żeby zastosowanie MPP było w ogóle możliwe zarówno wystawca faktury, jak i jej odbiorca muszą być podatnikami w rozumieniu przepisów VATU.

Ważne

Zastosowanie mechanizmu podzielonej płatności możliwe jest tylko między podatnikami podatku od towarów i usług.

Tym samym MPP nie może więc być stosowany w transakcjach z konsumentami, tj. osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej (B2C – *business to consumer*). Jednak w pewnym zakresie może być stosowany w transakcjach z jednostkami sektora finansów publicznych (B2G – *business to government*), o ile są to podmioty prowadzące działalność gospodarczą zarejestrowane jako podatnicy VAT. Wynika to wprost z art. 108a ust. 1 VATU, który wprowadza zapłatę w MPP przez **podatników**, którzy otrzymali fakturę z wykazaną kwotą podatku. Podatnikami, zgodnie z art. 15 ust. 1 VATU, są zaś osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne wykonujące samodzielnie działalność gospodarczą, o której mowa w art. 15 ust. 2 VATU, bez względu na cel lub rezultat takiej działalności. Definicja działalności gospodarczej zawarta w art. 15 ust. 2 VATU jest bardzo szeroka i obejmuje wszelką działalność producentów, handlowców lub usługodawców, w tym podmiotów pozyskujących zasoby naturalne oraz rolników, a także działalność osób wykonujących wolne zawody. Działalność gospodarcza obejmuje w szczególności czynności polegające na wykorzystywaniu towarów lub wartości niematerialnych i prawnych w sposób ciągły dla celów zarobkowych.

Co istotne, regulacje dotyczące VAT nie ograniczają stosowania *split payment* wyłącznie do nabywców towarów/usług posiadających status podatników VAT czynnych. Oznacza to, że nabywcą może być również podatnik VAT zwolniony, zarówno zarejestrowany z takim statusem, jak i niezarejestrowany dla celów VAT. Jeśli tylko jest to podmiot prowadzący działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów o VAT, to jest podatnikiem, na którego może być nałożony obowiązek zastosowania *split payment* przy płatnościach za faktury zakupowe.

Ważne

Obowiązek *split payment* dotyczy nie tylko podatników VAT czynnych, lecz także podatników VAT zwolnionych.

Z zakresu przedmiotowego obligatoryjnego MPP wyłączone są płatności w ramach należności wynikających z faktur dokumentujących transakcje realizowane w ramach umów o partnerstwie publiczno-prywatnym, jeżeli podmiot, na rzecz którego dokonywana jest płatność, na dzień dokonania dostawy był partnerem prywatnym, z którym podmiot publiczny zawarł umowę o partnerstwie (art. 108a ust. 1e VATU).

Zdaniem ustawodawcy takie wyłączenie podyktowane jest faktem traktowania na gruncie podatku VAT świadczeń partnera prywatnego w zakresie projektowania, budowy, eksploatacji i finansowania jako odrębnych usług. Powoduje to, że mimo rozłożenia w czasie wynagrodzenia dla partnera prywatnego za usługi projektowe i budowlano-montażowe, obowiązek podatkowy, a więc i obowiązek rozliczenia VAT, następuje dużo wcześniej niż otrzymanie wynagrodzenia. Z uwagi na powyższe postanowiono o wyłączeniu tego obszaru z obowiązku stosowania MPP.

Co istotne, nabywca będący podatnikiem będzie zobowiązany do zastosowania *split payment* również wówczas, gdy przepisy nie uprawniają go do odliczenia podatku naliczonego w stosunku do nabytych towarów lub usług (np. usług noclegowych lub gastronomicznych) bądź gdy takie prawo przysługuje jedynie w części (np. 50% odliczenie od wydatków dotyczących samochodów osobowych, odliczenie VAT naliczonego według proporcji sprzedaży zgodnie z art. 90 VATU).

Ważne

Obowiązkowy *split payment* dotyczy również podmiotów, które nie mają prawa do odliczenia podatku VAT naliczonego przy nabyciu towarów lub usług, za które dokonują płatności.

MPP może być zastosowany tylko do płatności dokonywanych w walucie polskiej. Wynika to z faktu, że banki/SKOK prowadzą rachunki VAT do każdego rachunku rozliczeniowego lub imiennego rachunku członka SKOK prowadzonego w złotych (art. 62a PrBank i art. 3b SKOKU). W związku z wprowadzeniem obligatoryjnego *split payment* zobowiązano wszystkich podatników dokonujących dostaw oraz nabywających towary lub usługi wymienione w załączniku Nr 15 do VATU do posiadania rachunku rozliczeniowego bądź rachunku imiennego w SKOK w związku z wykonywaną działalnością gospodarczą prowadzonego w walucie polskiej (art. 108e VATU).

Na wniosek podatnika nieposiadającego siedziby działalności gospodarczej lub stałego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium kraju naczelnik drugiego urzędu skarbowego dokonuje zwrotu poniesionych przez podatnika kosztów obsługi rachunku rozliczeniowego albo imiennego rachunku w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej oraz rachunków VAT prowadzonych dla tych rachunków.

Ważne

Wszyscy podatnicy sprzedający oraz nabywający towary lub usługi wymienione w załączniku Nr 15 do VATU są obowiązani posiadać rachunek rozliczeniowy w PLN.

6. Rodzaje transakcji objętych obligatoryjnym *split payment*

Mechanizm podzielonej płatności – zarówno w wersji fakultatywnej, jak i obligatoryjnej – dotyczy wyłącznie obrotu wewnątrz krajowego, tj. odpłatnej dostawy towarów i odpłatnego świadczenia usług na terytorium kraju. Z przepisów wprowadzających *split payment* (art. 108a ust. 1 VATU) wprost wynika, że płatność w MPP dotyczy wyłącznie należności wynikającej z otrzymanej przez podatnika faktury z wykazaną kwotą podatku VAT, przy obligatoryjnym MPP dodatkowo wprowadzono próg kwotowy 15 000 zł. Oznacza to brak możliwości zastosowania *split payment* do regulowania płatności, które nie dotyczą czynności, z którymi VATU wiąże konieczność wystawienia faktury z podatkiem VAT. Przykładowo może to dotyczyć płatności zobowiązań wynikających np. z czynności objętych odwrotnym obciążeniem, dla których VAT rozlicza nabywca (import usług, WNT), rozliczeniem w procedurze „VAT marża”, transakcji niepodlegających opodatkowaniu VAT w Polsce, opodatkowanych 0% stawką VAT, zwolnionych z VAT czy pozostających poza systemem VAT.

Zakres przedmiotowy obligatoryjnego MPP obejmuje dostawę towarów i świadczenie usług wymienionych w załączniku Nr 15 do VATU, wprowadzonym od 1.11.2019 r. Z założenia obligatoryjny *split payment* miał zastąpić obowiązujące do końca października 2019 r. szczególne rozwiązania rozliczania VAT, czyli odwrotne obciążenie w obrocie krajowym stosowane do towarów i usług wymienionych w załącznikach Nr 11 i 14 do VATU, a także odpowiedzialność podatkową nabywcy (odpowiedzialność solidarna) funkcjonującą w zakresie dostaw towarów wymienionych w załączniku Nr 13 do VATU. Towary i usługi, dla których nastąpiła zmiana reżimu z odwrotnego obciążenia/solidarnej odpowiedzialności na obowiązkowy MPP obejmują:

- 1) usługi budowlane,
- 2) stal,
- 3) złom, odpady, surowce wtórne,
- 4) sprzęt elektroniczny,
- 5) złoto,
- 6) metale nieżelazne,
- 7) paliwa,
- 8) tworzywa sztuczne.

Dodatkowo ustawodawca wprowadził obowiązkowy MPP również do transakcji, które wcześniej nie były objęte szczególnymi reżimami opodatkowania VAT, tj. do dostaw:

- 1) części i akcesoriów do pojazdów silnikowych,
- 2) węgla i produktów węglowych,
- 3) wybranych maszyn i urządzeń elektrycznych, ich części oraz akcesoriów.

Szczegółowe omówienie towarów i usług objętych obowiązkowym MPP przedstawiono w rozdziale II.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl